

Енергийни общности в България – Препоръки за политики

 lifetandems.eu

 [@LifeTandems](https://twitter.com/LifeTandems)

 [Life TANDEMS](https://www.linkedin.com/company/life-tandems)

**Co-funded by
the European Union**

Този проект е съфинансиран от програмата „Life“ на Европейския съюз по силата на споразумение за безвъзмездна помощ № 101077514.

Съфинансиран от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения са обаче само на автора/авторите и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или CINEA. Нито Европейският съюз, нито органът, отпуснащ безвъзмездната помощ, носят отговорност за тях.

Съдържание

1	Текущо положение	3
2	Модели на TANDEMS в политически контекст	4
2.1	Публично-частно партньорство.....	4
2.2	Многофамилни жилищни сгради.....	5
3	Политически препоръки	7

1 Текущо положение

Политическата рамка на България за енергийните общности отразява известен напредък в хармонизирането с директивите на Европейския съюз, но все още остават значителни предизвикателства, особено по отношение на практическото прилагане и механизмите за подкрепа. Неотдавнашните изменения в Закона за енергията от възобновяеми източници и Закона за енергията въвеждат правна дефиниция за енергийните общности, което е необходима първа стъпка за съобразяване със законодателството на ЕС, като Директивата за възобновяемата енергия III (RED III). Тези изменения обаче не са достатъчни, за да насърчат широко разпространеното създаване и развитие на енергийни общности в цялата страна.

Законът за енергията, изменен през 2023 г., дава определение на гражданските енергийни общности (ГЕО) и признава тяхната потенциална роля в производството, разпределението и потреблението на енергия. Макар че това включване бележи положителна промяна в посока на насърчаване на участието на гражданите, законът не допринася много за преодоляване на структурните бариери, които пречат на масовото разпространение на енергийните общности. Ключови пречки, като достъп до финансиране, административни усложнения и липса на специални механизми за подкрепа, остават до голяма степен нерешени.

Значителен недостатък на законодателната рамка е, че тя не успява да опрости процеса на създаване на енергийни общности. Административните изисквания все още са тежки и не е създаден специализиран държавен орган или опростена процедура, които да насочват гражданите или организациите през процеса. Без подкрепяща екосистема създаването на енергийни общности остава трудна задача, особено за малките и местните участници, които не разполагат с ресурсите да се ориентират в сложната регулаторна среда. Проблемът се усложнява от дългото отлагане на либерализацията на пазара за домакинствата и продължаващото субсидиране на цените на електроенергията. Тези политики, макар и да осигуряват краткосрочно облекчение, не мотивират потребителите да участват в енергийни общности и правят споделянето на енергия практически невъзможно при настоящата структура.

Освен това, макар че Законът за енергетиката е в съответствие с изискванията на ЕС като признава енергийните общности, той не осигурява достатъчна финансова или техническа подкрепа. Банките и финансовите институции в България често не признават енергийните общности като жизнеспособни субекти, което ги лишава от достъп до специално пригодени финансови продукти или инвестиционни възможности. Липсата на субсидии, безвъзмездни средства или благоприятни данъчни условия допълнително утежнява предизвикателството, като възпрепятства енергийните общности да постигнат финансова устойчивост.

Общественото осведомяване и ангажираността на общността също не са достатъчно застъпени. Законодателството не включва мерки за осведомяване на гражданите или популяризиране на ползите от енергийните общности. Без целенасочени кампании или усилия за популяризиране потенциалът на гражданските движения да стимулират енергийния преход остава неизползван.

В заключение, макар България да е постигнала напредък чрез включването на концепцията за енергийни общности в законодателната си рамка, настоящата политика

не разполага с необходимите механизми за солидна подкрепа и улесняване на масовото им разпространение. Дългото забавяне на либерализацията на пазара и субсидираните цени на електроенергията допълнително затрудняват развитието на енергийните общности, ограничават мотивацията на потребителите и пречат на споделянето на енергия. За да може енергийните общности да преуспяват и да допринесат значително за постигането на целите на страната в областта на възобновяемата енергия, правителството трябва да въведе по-всеобхватни мерки, включително финансови стимули, опростени административни процеси и инициативи за изграждане на капацитет. Без тези подобрения енергийните общности в България трудно ще излязат извън теоретичните дефиниции и изолираните пилотни проекти.

2 Модели на TANDEMS в политически контекст

В България бяха разработени два модела, за да се тества средата и да се постави основата за масово разпространение на енергийните общности в страната. Първият модел се основава на публично-частни партньорства с водещо участие на местните власти, а вторият – на общност, организирана в рамките на многофамилна жилищна сграда. По-долу са представени основните стъпки за създаване на енергийна общност за всеки модел, както и предизвикателствата, пред които са изправени.

2.1 Публично-частно партньорство

Габрово и Бургас стартираха пилотни проекти и в тези градове бяха създадени две енергийни общности, следвайки първоначално разработения модел. Основните стъпки на модела и предизвикателствата, пред които се изправиха, са представени по-долу:

I. Подготвителни дейности

1. Първоначално решение за вида на проекта, който ще бъде разработен.
2. Избор на потенциално място за инсталиране.
3. Разработване и одобрение на бизнес модел.
4. Подготовка на административни документи.
5. Одобрение от Общинския съвет и обявяване на открита покана.

Предизвикателства: Създаването на енергийни общности изисква обширна подготвителна работа, включително инвестиции и човешки ресурси. Като се има предвид, че тези инициативи все още са в пилотна фаза в България, е от съществено значение да се създадат ясни условия и правила за изграждане на доверие сред потенциалните участници. В момента липсва политическа подкрепа и макар законодателството да позволява пълна гъвкавост в този процес, това означава, че тези общности трябва да започнат от нулата. Разработването на договорни и правни модели за сътрудничество е фундаментално предизвикателство, което трябва да бъде преодоляно.

II. Набиране на средства

1. Активна комуникационна кампания и администрация.
2. Официално приключване на кампанията след набирането на средствата.

Предизвикателства: Липсва политическа подкрепа за насърчаване на енергийните общности, което представлява значителна пречка за тяхното развитие и по-широко прилагане.

III. Изпълнение на проекта

1. Създаване на общността.
2. Строително-монтажни работи и въвеждане в експлоатация.

Предизвикателства: В националното законодателство няма специфична правна форма за енергийни общности; използват се съществуващите правни форми, което усложнява процеса на създаване на енергийни общности. Освен това търговските банки не признават енергийните общности и не разполагат със специализирани продукти, насочени към тях.

IV. Експлоатация и поддръжка

1. Мониторинг и поддръжка.
2. Отчитане.
3. Счетоводство.

Предизвикателства: Няма възможност за споделяне на енергия с членове на общността, които не са част от свободния енергиен пазар, поради което не съществуват различни модели.

Като цяло, създаването на енергийни общности изисква значителна подготвителна работа, включително значителни инвестиции и човешки ресурси. Тъй като тези инициативи все още са в пилотна фаза в България, от решаващо значение е да се създадат ясни условия и правила, които да насърчават доверието сред потенциалните участници. Понастоящем липсва политическа подкрепа и макар че съществуващото законодателство осигурява гъвкавост, то оставя тези общности да изграждат рамките от нулата. Разработването на договорни и правни модели за сътрудничество е едно от основните предизвикателства, които трябва да бъдат преодоляни.

Няма специфична правна форма, пригодена за енергийните общности, и съществуващите структури се адаптират или използват като временно решение. Опростяването на тези процеси би могло да ускори напредъка. Освен това банките все още не признават енергийните общности като жизнеспособни субекти, което ограничава достъпа им до финансиране.

Друга критична пречка е невъзможността да се споделя енергия с членовете на общността, предимно собственици на жилища, тъй като те не са част от свободния енергиен пазар, което води до липса на разнообразни модели, като споделена енергия, продажби или решения за многофамилни сгради и малки населени места. Преодоляването на тези пропуски е от съществено значение за разгръщане на пълния потенциал на енергийните общности в България.

2.2 Многофамилни жилищни сгради

Моделът разглежда възможността за създаване на енергийна общност в многофамилна жилищна сграда в Габрово.

I. Подготвителни дейности

1. Разработване и одобрение на бизнес модел
2. Подготовка на административни документи

Предизвикателства: Създаването на енергийни общности изисква значителна предварителна работа, включително инвестиции и човешки ресурси. Представителите на домакинствата в сградата нямат необходимия капацитет по темата, поради което е нужна техническа подкрепа, осигурена в случая от проекта TANDEMS. Освен това липсата на интелигентни измервателни уреди и действащите дискриминационни регулации правят модел, базиран на споделяне на енергия, икономически неизгоден. Домакинствата дължат мрежови такси дори за собствено произведена енергия, което в крайна сметка води до по-високи разходи. В този конкретен случай се предвижда общината да изкупува произведената от общността електроенергия, без да бъде член на общността, тъй като значително по-високите цени за публични институции позволяват поне да се избегнат финансови загуби за гражданите.

II. Осигуряване на финансиране

1. Набиране на средства за инсталацията.

Предизвикателства: Липсата на политическа подкрепа за развитие на енергийни общности е ключово затруднение за екипа на проекта TANDEMS – първоначално трябва да бъде разяснено на етажната собственост какво представлява една енергийна общност и какви ползи предлага, преди изобщо да се пристъпи към подпомагане на създаването ѝ.

III. Реализация на проекта

1. Учредяване на общността.
2. Строително-монтажни работи и въвеждане в експлоатация.
3. Провеждане на първо общо събрание на общността.

Продизвикателства: В националното законодателство няма специална правна форма за енергийни общности; следователно единствената възможност е използването на правната рамка по Закона за управление на етажната собственост. Това усложнява модела, тъй като законът не предвижда подобен тип инициатива. Допълнително, търговските банки не разпознават енергийните общности и нямат специализирани финансови продукти за тях.

IV. Експлоатация и управление

1. Мониторинг и поддръжка.
2. Счетоводно обслужване.

Предизвикателства: В този случай етажната собственост попада под изискванията на Закона за счетоводството, което води до задължителни допълнителни разходи за счетоводно обслужване. Предвид малкия мащаб на фотоволтаичната инсталация (около 16 kWp) и ограничените приходи или спестявания, това поражда неоправдана финансова тежест за членовете на общността.

Като цяло, споделянето на енергия остава неприложимо поради липсата на дигитализация на мрежата, отсъствието на нетно отчитане и необходимостта от актуализиране на регулаторната рамка. Тези технически и законодателни бариери възпрепятстват ефективното въвеждане на моделите на енергийни общности и ограничават потенциалните им ползи. Освен това домакинствата продължават да

ползват регулирани и субсидирани цени на електроенергията, което намалява финансовия стимул за участие в подобни инициативи. В резултат на това настоящите пазарни условия правят модела на енергийна общност по-малко привлекателен за битовите потребители. Необходима е промяна в политиките, модернизирани на инфраструктурата и въвеждане на финансови механизми, които да насърчат участието. До реализирането на тези промени потенциалът на енергийните общности не може да бъде напълно използван.

3 Политически препоръки

Тези препоръки се основават на:

- Резултатите от моделите и проектите, посочени по-горе.
- Реализираните инициативи в Габрово и Бургас и разработения модел за енергийна общност в многофамилна жилищна сграда.
- Постоянна комуникация, обратна връзка и последователен диалог с местните и националните власти, както и многобройни срещи и обсъждания с ключови заинтересовани страни.

Насърчаването на по-широкото прилагане на енергийните общности в България би донесло съществени ползи – увеличаване на производството на енергия от възобновяеми източници, стимулиране на местната икономика и по-активно участие на гражданите. Местните власти имат ключова роля в иницирането на пилотни проекти, демонстрирането на добри практики и подпомагането на гражданите при създаването на енергийни общности. Настоящите препоръки поставят акцент върху укрепване на капацитета на общините да водят процеса, тъй като именно добре планираните и ясно комуникирани инициативи може да проправят пътя към по-широкото въвеждане на модела в страната.

Правна и регулаторна рамка

- Разработване на ясна правна рамка за създаването, управлението и функционирането на енергийните общности, с ясно определени права и задължения.
- Инициране на законодателни промени за задължително въвеждане на интелигентно отчитане в нови сгради/инсталации и регламентиране на подмяната на съществуващи електромери със смарт измервателни устройства.
- Подготовка на разпоредби за достъп до финансиране, техническа помощ и справедлив достъп до пазара.
- Опростяване на административните процедури за създаване и регистрация на енергийни общности с цел намаляване на бюрократичната тежест.
- Създаване на общински център на комплексно обслужване или специализирано звено за въпросите, свързани с енергийните общности.
- Осигуряване на данъчни облекчения, субсидии или грантове за техническа помощ.
- Гарантиране на последователност и предвидимост на политиките и разработване на пътна карта за разширяване на енергийните общности с ясно определени цели и етапи.

Повишаване на капацитета и ангажиране на общността

- Разработване на образователни програми и обучителни инициативи за информиране на гражданите и потенциалните участници относно енергийните общности и техните предимства.

- Провеждане на технически обучения за местните власти и подкрепа за изграждане на местен експертен капацитет, включително в областта на управлението на проекти, финансирането и технологиите за възобновяема енергия.
- Създаване на мрежа за взаимна подкрепа, чрез която общини с опит в развитието на енергийни общности да подпомагат нови участници чрез споделяне на практики и научени уроци.
- Разработване на кампании за повишаване на информираността на гражданите относно ползите от енергийните общности с цел стимулиране на местната подкрепа и участие.
- Насърчаване на партньорства между енергийни общности, местни власти и бизнеси за обединяване на ресурси, технически знания и обществена подкрепа.

Финансова подкрепа и достъп до пазара

- Основане на специализиран фонд за предоставяне на нисколихвени заеми или грантове за техническа помощ за проекти за енергийни общности с цел преодоляване на първоначалните инвестиционни бариери.
- Насърчаване на партньорства между енергийни общности, местни банки и финансови институции за улеснен достъп до финансиране.
- Разработване на механизми, които да позволят на енергийните общности да получат достъп до мрежата и да сключват договори за изкупуване на електроенергия с енергийни дружества или търговци чрез ясни правила и процедури.
- Гарантиране на справедливо ценообразуване на излишъка от произведена електроенергия.

Местно икономическо развитие и прозрачност

- Приоритизиране на използването на местна работна сила и услуги в дейността на енергийните общности с цел стимулиране на заетостта и местното икономическо развитие.
- Подкрепа за партньорства между енергийни общности, местни предприятия, университети и научни организации с цел използване на местен експертен потенциал и ресурси.
- Въвеждане на система за мониторинг и оценка на ефективността и въздействието на енергийните общности, включително анализ на техния принос към производството на енергия от възобновяеми източници, намаляването на емисиите на парникови газове, създаването на работни места и местното развитие. Получените данни следва да се използват за подобряване на политиките и за създаване на по-благоприятна среда за дейността на енергийните общности.

Реализирането на тези препоръки би създавало условия за по-широко разпространение на енергийните общности в България, като им даде възможност да управляват по-ефективно енергийните си ресурси и да допринасят за националните цели в областта на устойчивото развитие.